

گنجینہ تاریخ ادبیات کودکان و نوجوان

کتاب علی

یحییٰ دولت آبادی

گردآورنده: سید علی کاشفی خوانساری

www.ketab.ir

سرشناسه : دولت‌آبادی، یحیی، ۱۳۴۱ - ۱۳۸۸.
عنوان و نام پدیدآور : کتاب علی / یحیی دولت‌آبادی ؛
گردآورنده سیدعلی کاشفی خوانساری ؛ ویراستار هاله سینایی نویندگانی .
مشخصات نشر : تهران : مدرسه ، ۱۳۹۷.
مشخصات ظاهری : ۲۶۴ص، ۱۰/۲۱×۱۶/۵سم.
فروست : مجموعه گنجینه تاریخ ادبیات کردک و نوجوان / دبیر مجموعه سیدعلی کاشفی خوانساری ؛ آ.
شابک : ۹۷۸-۹۶۴-۸-۱۵۲-۲ + ۹۷۸-۹۶۴-۸-۱۵۲-۲ دوره ؛ ۹۷۸-۹۶۴-۸-۱۵۲-۲
وضعیت فهرست نویسی : فہپا
موضوع : دولت‌آبادی، یحیی ۱۳۴۱ - ۱۳۸۸.
موضوع : تعلیمات دینی اسلامی -- ایران -- تاریخ -- قرن ۱۳ق.
موضوع : Islamic religious education -- Iran -- History -- 19th century
شناسه افزوده : کاشفی خوانساری، سیدعلی، ۱۳۵۰ - گردآورنده
Kashefi Khansari, Ali
شناسه افزوده : سینایی، هاله ۱۳۶۷ - ویراستار
شناسه افزوده : سازمان پژوهش و برنامه ریزی آموزشی. انتشارات مدرسه
رده بندی کنگره : BPV/V/۱۳۹۷:۸۶۰۶۶
رده بندی دیوبی : ۶۷/۷۶
شماره کتابشناسه ملی : ۵۳۳۳۶۶۱

تاریخ ادبیات کودکان و نوجوانان / ۸

دبیر مجموعہ سید علی کاشفی خوانساری

گردآورنده: مهدی کاظمی خوانساری

مدیر هنری: احمد قائم مینوی

صفحه آرا: سعید بهرامی دارستانی

چاپ و صحافی از: چاپ خجسته / حق چاپ محفوظ است / ISBN 978-۹۶۴-۵۲۱-۲

کوچہ شہید محمود حقیقت طلبہ شمار ۸۵

MadraschPub

فهرست

مقدمه ناشر / ۲

بیگفتار دبیر مجموعه / ۹

اشاره / ۱۳

زندگی نامه نبی، دولت آبادی / ۱۳

شالوده‌های فکری دولت آبادی / ۱۸

آثار و تألیفات دولت آبادی / ۲۲

قریحه شعری دولت آبادی / ۱۸

دولت آبادی و انجمن معارف / ۱۲

دولت آبادی و مدیریت مدارس / ۴۸

معرفی و بررسی کتاب علی / ۵۱

جایگاه کتاب علی میان کتاب‌های درسی دینی / ۶۴

فهرست منابع / ۶۶

نسخه کامل کتاب علی / ۶۹

* پیشگفتار دبیر مجموعه *

اهمیت جست وجوهای تاریخی و تحلیل یافته‌های آن در تمام زمینه‌های پژوهشی امری بدیهی است. برخلاف باور جاری، ادبیات کودک و نوجوان نوین ایران (به معنای عام آن)، نه از دوره پهلوی بلکه از دوره قاجار و عصر ناصری آغاز شده است و با وجود اینکه نزدیک به ۲۵۰ سال از انتشار نخستین کتاب‌های کودک و نوجوان به زبان فارسی می‌گذرد، تاکنون برای بازنشر و تحلیل نخستین آثار این حوزه اقدام روشمندی صورت نگرفته است. گفتنی است اهمیت بررسی و بازنگری آثار نیز در این است که هر یک از این آثار به سبب خود آغازگر انتشار گونه‌ای از کتاب‌های کودکان و نقطه عملی در نشر کتاب‌های فارسی بوده‌اند.

این خلأ چنان پررنگ بوده که بسیاری از مورخان ادبی دوره پهلوی و پس از آن، آغاز انتشار کتاب‌های کودک و نوجوان را در ایران دهه‌های ۲۰ یا ۳۰ دانسته‌اند. در این میان شاید مرتبط‌ترین و متناسب‌ترین نهادی که همواره به این حوزه توجه و اهتمام داشته، وزارت آموزش و پرورش و زیرمجموعه‌های آن باشد؛ چراکه:

- بیشتر کتاب‌های کودک و نوجوان دوره قاجار ماهیت آموزشی داشته‌اند و در تاریخ و سیر تحولات آموزش و پرورش، نقشی اساسی ایفا کرده‌اند.
- متولی مجوز انتشار، ثبت و آرشیو کتاب در

بیشتر سال‌های بازه زمانی مورد بررسی، وزارت معارف (آموزش و پرورش) بوده است و قاعدتاً باید کامل‌ترین اطلاعات و اسناد را در این سازمان جست‌وجو کرد.

— مهم‌ترین نهاد متولی کودکان و نوجوانان و خواندنی‌های آن‌ها هنوز هم وزارت آموزش و پرورش است.

با توجه به توضیحات مزبور، پیشنهاد چاپ و بازنشر چنین آثاری با انتشارات «مدرسه» در میان گذاشته شد. گفتنی است «مدرسه برهان»، ناشر تخصصی وزارت آموزش و پرورش در سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی و متولی تأمین منابع مطالعاتی و آموزشی آموزگاران و پژوهشگران برصه تعلیم و تربیت است که خوشبختانه با استقبال تنگ‌اناز پیشنهاد یادشده، مقرر شد کتاب‌های برگزیدهٔ کودک و نوجوان ایرانی که تا پایان دورهٔ قاجار (۱۳۴۴ ه.ق. — ۱۳۵۴ ش. — ۱۳۳۵ ق. در ایران یا خارج از ایران منتشر شده‌اند، ضمن بررسی و تحلیل از نو تجدید چاپ شوند.

گفتنی است در گزینش کتاب‌ها برای بازنشر به ملاک‌هایی چون تقدم تاریخی، پیشرو و ابدی بودن، ارزش‌های ادبی، تأثیرگذاری اجتماعی، فرهنگی و... توجه شده است.

بدیهی است از آنجا که هدف این مجموعه بررسی تاریخ نشر کتاب‌های تأثیرگذار اجتماعی است، طرح دربرگیرندهٔ رساله‌ها، اشعار و آثاری نخواهد بود که به صورت دست‌نویس از آن دوران باقی مانده‌اند و در محدودهٔ تاریخی مورد نظر در قالب کتاب و نشریه منتشر نشده‌اند.

افزون بر موارد پیش گفته، دربارهٔ کمیت و گستردگی کتاب‌های کودک قاجاری منتشر شده در ایران نیز متأسفانه اطلاعات کامل و جامعی در دست نیست.

با این حال مجموع کتاب‌های چاپ سربی دورهٔ اول و دوم و همچنین کتاب‌های سنگی این دوره، حدود ۳۰۰۰ عنوان تخمین زده می‌شود که براساس اطلاعات موجود حدود ۱۵ درصد از این تعداد یعنی حدود ۳۰۰ عنوان کتاب کودک و نوجوان (کتاب‌های بچه‌خوانی، یعنی نشر کتاب‌ها و متون قدیمی، به‌علاوهٔ کتاب‌های تألیفی و ترجمهٔ سربی بوده است. همچنین به این تعداد باید کتاب‌های کودک و نوجوان فارسی را نیز که در آن دوران خارج از مرزهای ایران در هندوستان، افغانستان، ترکیه، آذربایجان، گرجستان و... فعلی چاپ شده، افزود که تعداد تقریبی این کتاب‌ها نیز ۵۰ عنوان است.

افزون بر این، تعداد کتاب‌های کودک و نوجوان غیرفارسی را که از دورهٔ محمدشاه قاجار تا پایان سلطنت قاجار به خط یا زبان‌های عبری، راشی، ارمنی، آشوری، ترکی یا خطوط ابداعی، کردی، گیلکی و... در ایران منتشر شده‌اند، می‌توان ۵۰ عنوان تخمین زد. مجموع کتاب‌های کودک و نوجوان این دوره را نیز می‌توان ۴۰۰ عنوان تلقی کرد که در این طرح به تدریج کتاب‌های تأثیرگذار و برجستهٔ آن شناسایی و معرفی خواهد شد.

دربارهٔ پیشینهٔ طرح نیز باید افزود که تاکنون هیچ گونه تلاش منسجم و تعریف‌شده‌ای برای بازنشر چنین آثاری صورت نگرفته است و ناشرانی که به بازنشر کتاب‌ها و

رساله‌های قدیمی توجه دارند، هیچ يك تاکنون طرح و برنامه‌ای در این زمینه نداشته‌اند.

گفتنی است مجموع کتاب‌های كودك و نوجوان بازنشر شده از دوره قاجار از ده عنوان فراتر نمی‌رود که برخی از این آثار برگرفته از مطبوعات‌اند مانند حکایت «پیر و جوان و درك بهار»؛ برخی برگرفته از نسخه‌های خطی و منتشر نشده‌اند مانند «قصه‌های استاد» و مابقی نیز اغلب بدون مقدمه‌های جامع و تحلیلی هستند. با توجه به توضیحات پیش برای بازنشر آثار در مجموعه حاضر تلاش شده که تا حد امکان از همکاری و همراهی پژوهندگان فعال در این عرصه استفاده شود.

همچنین تلاش شده تا مقدمه‌ای جامع و تحلیلی، دربرگیرنده اطلاعات کتاب‌شناختی و نشر، معرفی نویسنده و سایر پدیده‌ها، ناشران، تحلیل محتوای متن و بررسی تصاویر کتاب، اشاره به جایگاه تاریخی و اجتماعی اثر و تأثیر آن بر مخاطب و... برای هر کتاب نگاشته شود.

در پایان لازم می‌دانم که از مدیر ارجمند و محقق انتشارات «مدرسه»، جناب آقای حمیدرضا شاه‌آبادی، اعضای شورا، مدیر هنری، ویراستاران و مؤلفان مجموعه صمیمانه سپاسگزاری نمایم. امید که بازنشر این کتاب‌ها برای مورخان، دانشگاهیان، آموزگاران، نویسندگان، منتقدان، کتاب‌داران، روزنامه‌نگاران و... مفید واقع شود.

سید علی کاشفی خوانساری

زمستان ۱۳۹۶